

- [Схема планування приміської зони міста Києва. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/0BxbGBoNdb1j6fmdGwVdtNzJSaWgyTXlWaW5WX1FvV3dSVlVEd1VwYm1UcF8wOVhUUtMnM>]
22. Filvarov G.(2012). Problems of urban development planning in the context of world urban processes. *Approach and prospects of development of the cities of Ukraine, Vol. 23*, 26-38. [In Russian].
[Фильваров Г. Проблемы планирования городского развития в контексте мировых урбанистических процессов // Досвід та перспективи розвитку міст України. 2012. Вип. 23. С. 26–38.]
23. Fomin I.O. (1997). *Fundamentals of urban planning theory*: Monograph. Kyiv. [In Ukrainian].
[Фомін І.О. Основи теорії містобудування: Монографія. Київ, 1997. 190 с.]

Стаття надійшла до редакції 16.08.2017

УДК 911.374.6:314(477.41)
<https://doi.org/10.15407/ugz2017.04.048>

В. В. Бондар

Інститут географії Національної академії наук України, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЕКІСТИКО-ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ СЕЛИЩНОЇ ПОСЕЛЕНСЬКОЇ МЕРЕЖІ ПЕРЕДМІСТЯ КИЄВА

Мета дослідження – визначення просторових особливостей екістико-демографічного розвитку селищної поселенської мережі передмістя Києва. Дано аналіз транспортно-географічного положення міських населених пунктів приміської зони щодо столиці та з'ясовано просторово-часові межі її передмістя. Розглянуто сучасні територіальні аспекти соціально-демографічного розвитку селищних міських поселень за період 2010-2015 рр. Новизна дослідження: виявлено деякі прояви розвитку пост-субурбанізаційних процесів селищної мережі передмістя Києва.

Ключові слова: селище міського типу; передмістя; локальна система міського розселення; маятникова міграція населення; житлове будівництво; пост-субурбанізація; сфера послуг.

V.V. Bondar

Institute of Geography of the National Academy of Science of Ukraine, Kyiv

FEATURES OF ECISTIC-DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT OF THE SETTLEMENT NETWORK OF KYIV SUBURBS

The purpose of the study is to determine the ecistic-demographic characteristics of the settlement network of suburbia in Kyiv. The analysis of the transport and geographical position of urban settlements of suburban areas in relation to the capital is given and the spatial and temporal boundaries of its suburbs are determined. The contemporary territorial aspects of socio-demographic development of settlement urban settlements for the period of 2010-2015 are considered. Novelty of the research: some manifestations of the development of post-suburbanize processes of the settlement network of Kyiv suburbs have been revealed.

Key words: urban-type settlement, suburbs; local system of urban population settlement; pendulum population migration; housing construction; post-urbanization; service sector.

Актуальність дослідження

Селищна поселенська мережа є проміжною формою територіальної організації міського розселення між сільськими населеними пунктами та малими містами. Вона набула розвитку в другій половині ХХ ст. під час промислово-транспортного освоєння території різних регіонів Української РСР, у тому числі приміської зони Києва. Згідно “Положення про порядок вирішення питань адміністративно-територіального поділу”,

затвердженого у 1981 р. Президією Верховної Ради УРСР, до категорії селищ міського типу віднесені поселення з людністю понад 2 тис. осіб, з яких не менше двох третин складають робітники, службовці та члени їх родин, зайнятих у несільськогосподарських галузях господарства¹. Розміщення продуктивних сил за радянського

¹Положення “Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР” / Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 року № 1654-х. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1654-10>

часу зумовило розвиток урбанізації та пов'язане з нею розширення селищної мережі приміської зони. Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. у зв'язку з економічною кризою тут мали місце деурбанізаційні процеси, у наш час спостерігається тенденція розвитку субурбанізаційних процесів приміської селищної мережі, насамперед для населених пунктів передмістя столиці, які зазнали помітних трансформацій щодо їх соціально-економічного розвитку.

Аналіз основних праць

Дослідженню процесів екістико-демографічного розвитку міських поселень столичної агломерації останнім часом приділено значну увагу науковців. Зокрема, К.М. Мезенцев, Н.І. Мезенцева, І. Браде [4] та Ю.І. Сологуб [8] вивчали просторові аспекти розвитку міського розселення й міграції населення Київського урбанізованого регіону. Особливості розвитку міст-супутників та приміської зони Києва, зміни їх функцій, процесів субурбанізації висвітлені у роботі Т.І. Маншиліної [3]. Коротку характеристику соціально-економічного та демографічного стану міст і селищ міського типу Київщини також подано в окремих інформаційно-довідникових джерелах [1].

Метою цього дослідження є визначення просторових особливостей екістико-демографічного розвитку селищної поселенської мережі передмістя Києва.

Досягнення відповідної мети потребує вирішення таких завдань: аналіз транспортно-географічного положення мережі міських населених пунктів приміської зони щодо Києва та з'ясування просторово-часових меж його передмістя; розгляд особливостей екістико-демографічного розвитку селищ міського типу субурбії; виявлення окремих проявів розвитку пост-субурбанізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу

У межах передмістя Києва розташовано 1/3 поселень селищної міської мережі регіону. На 1 січня 2016 р. тут проживало 85,1 тис. осіб, або кожний 12 міський мешканець Київської області².

Переважає більшість цих населених пунктів зосереджується у правобережній частині території, зокрема вздовж північно- та південно-за-

хідного секторів, на відстані 3-25 км до міської смуги столиці. Вони є основними елементами опорного каркасу локальних (районних) систем міського розселення населення. Особливо це стосується Броварської (Велика Димерка, Калинівка) й Васильківської (Глеваха, Калинівка) систем розселення, де на їх приміську селищну мережу припадає 60,0 % міського населення відповідних адміністративних районів.

Середня часова доступність населення селищної мережі передмістя основними автомобільними та залізничними транспортними магістралями до найближчих приміських станцій київського метрополітену становить 15-40 хв. (табл. 1).

Загалом, селищна поселенська мережа передмістя Києва характеризується такими особливостями екістико-демографічного розвитку:

- доволі широким варіаційним рядом чисельності населення селищної мережі, мінімальні значення якого притаманні смт Козин (3,4 тис. осіб) Обухівського району, а максимальні – смт Коцюбинське (15,5 тис. осіб) Ірпінської міської ради;

- кількісним переважанням у розселенській структурі малих та середніх за людністю (від 5,0 до 10,0 тис. осіб) населених пунктів, які здебільшого виконують рекреаційні, науково-освітні й промислові функції. Найбільшим промисловим центром є смт Велика Димерка, де є підприємства будівельної, легкої та харчової (ПТ“Coca-Cola Beverages Ukraine”, ПрАТ “Мономах”) галузей;

- відсутністю селищ міського типу в складі поселенської мережі рурального Бориспільського адміністративного району;

- інтенсивним розвитком маятникової міграції населення, просторово-статистичні параметри якої можна простежити на прикладі поселень Калинівської селищної ради Броварського району – смт Калинівка, села Димитрове, Перемога й Скибин, де 2/3 населення працездатного віку кожного дня їздить на роботу і навчання до Києва та районного центру [2];

- посиленою динамікою зростання щорічних темпів чисельності населення селищної мережі передмістя впродовж 2010-2015 рр. (табл. 2), що зумовлено розвитком міграційних процесів, насамперед із сільської місцевості.

Найвищі значення щорічних темпів зростання людності (0,90-2,80 %) за окреслений період простежуються здебільшого для селищ Ворзель, Глеваха, Козин, Немішасве й Чабани, які в 1,4-4,3 рази перевищують значення відповідного показника столиці (0,64 %), дещо нижчі значення

² Чисельність наявного населення України на 1 січня 2016 року / Державна служба статистики України. К., 2016. 85 с.

Таблиця 1.
Транспортно-часова доступність населення міських поселень приміської зони до Києва*

Сектор (напрямок) приміської зони	Основні транспортні магістралі, у тому числі		Середня відстань та часова доступність населення міських поселень субурбії автомобільним й залізничним видами транспорту до найближчих приміських станцій Київського метрополітену **						Назва приміських станцій метрополітену
			до 20 км	21 – 35 км	36 – 50 км	51 – 75 км	76 – 100 км		
	Автомобільні магістралі міжрегіонального та регіонального значення	Залізничні магістралі приміського сполучення	15 – 30 хв.	31 – 45 хв.	46 – 60 хв.	61 – 90 хв.	91 – 120 хв.	МІСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ П-ГО АГЛЮМЕРОВАНОГО ПОРЯДКУ	
Північний	Київ-Іванків-Овруч, Київ-Вишгород-Десна-Чернігів		Димер					Героїв Дніпра, Мінська	
Північно-західний	Київ-Ковель-Ягодин (М07)	Київ-Короستень	Ворзель, Немшаєве	Бабинці, Бородянка, Клавдієво-Тарасове	Пісківка			Академмістечко, Святошин	
Західний	Київ-Чоп (М06)		Макарів		Кодра			Житомирська	
Південно-західний	Київ-Одеса (М05), Київ-Фастів-Біла Церква-Тараща-Звенигородка	Київ-Фастів	Боярка, Васильків, Глеваха, Калинівка (Вас. р-н)	Борова	Гребінки, Дослідницьке, Фастів	Кожанка		Академмістечко, Виставковий Центр, Вокзальна, Либідська	
Південний	Київ-Обухів, Київ-Знам'янка	Київ-Кагарлик	Обухів, Українка	Велика Димерка, Калинівка (Бров. р-н)	Ржищів	Кагарлик		Видубичі, Вокзальна	
Північно-східний	Київ-Чернігів-Нові Яриловичі (М01)	Київ-Ніжин	Бровари	Калита				Дарниця, Лісова, Чернігівська	

* Складено автором

** П р и м і т к а . Міста обласного підпорядкування виділено напівжирним шрифтом, районного – курсивом

Таблиця 2.

Динаміка зростання (скорочення) щорічних темпів чисельності населення міських поселень передмістя Києва впродовж 1991-2015 рр. *

Категорії міських поселень	Щорічні темпи зростання (скорочення) людності міст та селищ, %			
	1991-2015	у тому числі		
		1991-2000	2000-2010	2010-2015
м. Київ	0,41	-0,10	0,65	0,64
Приміська зона	0,17	-0,25	0,24	0,70
у тому числі передмістя	0,40	-0,15	0,50	0,97
у тому числі міста	0,44	-0,10	0,50	1,02
селища міського типу	0,19	-0,48	0,50	0,71

* Розраховано за даними Державної служби статистики України

Таблиця 3.

Міські поселення субурбії Києва з найвищими (понад 0,50 %) щорічними темпами зростання чисельності населення впродовж 2010-2015 рр. *

Назва міського поселення	Адміністративна приналежність (міськрада, район)	Чисельність наявного населення станом на 1 січня 2016 р., тис. осіб	Щорічні темпи зростання населення, %
смт Чабани	Києво-Святошинський р-н	4,3	2,80
м. Буча	Бучанська м/р	31,8	2,65
м. Ірпінь	Ірпінська м/р	47,1	2,23
м. Вишгород	Вишгородський р-н	27,8	1,38
смт Немішаєве	Бородянський р-н	7,5	1,38
смт Ворзель	Ірпінська м/р	6,0	1,26
м. Вишневе	Києво-Святошинський р-н	39,1	1,08
смт Козин	Обухівський р-н	3,4	1,08
смт Глеваха	Васильківський р-н	8,9	0,90
м. Бровари	Броварська м/р	100,7	0,82
м. Бориспіль	Бориспільська м/р	60,9	0,76
м. Українка	Обухівський р-н	16,0	0,76
м. Київ	Київська м/р	2906,6	0,64
смт Гостомель	Ірпінська м/р	14,8	0,60
смт Коцюбинське		15,5	0,55

* Розраховано за даними Державної служби статистики України

мають селища Коцюбинське та Гостомель. Це зумовлено розвитком підприємницької діяльності, зміцненням промислової бази селищ (Глеваха), покращенням рівня зайнятості населення, динамікою ринку житла (можливість купівлі та оренди).

За щорічними темпами зростання чисельності населення смт Чабани Києво-Святошинського району випереджає міста, в тому числі обласного підпорядкування (табл. 3).

Разом з тим, для більшості селищ характерні окремі прояви розвитку пост-субурбанізаційних процесів (зведення сучасних житлових кварталів, зайнятість населення в третинному секторі, зокрема торгівлі й сфері побутового обслуговування, розвиток нових засобів комунікації, що забезпечує можливість працювати дистанційно, та інші). Впродовж 2012-2015 рр. було збудовано й введено в експлуатацію кілька житлових комплек-

сів з об'єктами власної інженерної та соціальної інфраструктури, зокрема Grand Villas, Дубровка Еко Град, Ворзель Парк, Чабани квартал, Атлант, Коцюбинський, Ягода (Гостомель) [5].

Цьому сприяє низка об'єктивно існуючих факторів: присутність на ринку первинного житла передмістя дедалі більшої кількості компаній, які пропонують швидкі проекти економ-класу, зокрема малоповерхових будинків (переважно 3-7 поверхів), за доступною ціною й широким вибором новобудов порівняно з пропозицією в Києві; уніфікована процедура виготовлення дозвільно-проектної документації; нижча собівартість будівництва 1 кв. м житла (на 15-20 %); можливість отримання будівельними компаніями прибуткової маржі через дешевшу вартість земельних ділянок й проведення комунікацій, ліміт на які в столиці уже вичерпано, тощо.

Деякі селища, наприклад Козин, виконують елітарні функції. Останнім часом його називають "українським Беверлі Гіллз", адже тут поблизу Обухівського шосе знаходяться престижні коледжні містечка закритого типу (gated communities) – Золоті Ворота, Сосновий бір, Романове, де проживають високопоставлені державні чиновники, а також заможні кияни.

Важливе значення у господарському розвитку селищних міських поселень дедалі більше посідає невиробнича сфера, частка якої в структурі зайнятості населення помітно зростатиме. Наприклад, у третинному секторі смт Гостомель нині зайнято 27,3 % населення, здебільшого у торгівлі (15,2 %) та фінансовій діяльності (4,5%). Однак, згідно прогнозного варіанту ДП НДПІ містобудування, відповідна частка зайнятого населення до 2035 р. зросте у 1,5 рази (41,3 %) за рахунок планомірного збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва в сфері побуту, індустрії розваг й готельно-ресторанному господарстві [7, с. 50]. За умови сприятливого розвитку подій внаслідок трансформації господарського комплексу селище, крім промислової функції, може набути рис центру туристично-рекреаційної діяльності.

Селища міського типу передмістя Києва також виконують нові торговельно-розподільчі функції,

що зумовлено наявністю тут великих рітейлерських мереж національного й регіонального рівня. З одного боку, вони сприяють зростанню зайнятості місцевого населення, а з іншого – виконують роль комунікативного посередництва у товарно-грошових відносинах жителів та суб'єктів господарювання у межах зони впливу, як правило, кушових систем розселення населення. Нині у більшості поселень селищної мережі найбільше представлені продовольчо-господарські магазини Фора торгово-промислової групи Fozzy Group, а також супермаркети АТБ (Гостомель) й Наш Край (Глеваха), гіпермаркети будівельних матеріалів Нова лінія (Чабани).

Висновки

Селищна мережа передмістя Києва відіграє значну роль у територіальній структурі розселення населення. Свідченням цього є позитивна динаміка зростання людності селищ міського типу, особливо за період 2010-2015 рр., щорічні темпи якої перевищують значення аналогічного показника столиці. До того ж окремі селища міського типу (Велика Димерка, Гостомель, Димер) у найближчій перспективі можуть стати центрами об'єднаних громад у рамках проведення адміністративно-територіальної реформи [6].

Більшість селищ виконують функції поселень-спалень з чітко вираженим для їх населення розвитком маятникових міграцій. Це, в свою чергу, сприяє розширенню можливостей працевлаштування, підвищення рівня доходів місцевих жителів, здобуття освіти, доступу до соціально-культурних об'єктів. Проте, з іншого боку, дедалі активніше спостерігається перехід населення до міського способу життя, зайнятість його у несільськогосподарських сферах економічної діяльності (торгівля, побутове обслуговування, фінанси, страхування тощо).

Новизна дослідження – виявлено деякі прояви розвитку пост-субурбанізаційних процесів селищної мережі передмістя Києва, зокрема в рекреаційних селищах Ворзель й Козин інтенсивно здійснюється багато- та малоповерхове житлове будівництво, в тому числі елітної нерухомості.

References [Література]

1. Dotsenko A. I. (2015). *Cities, settlements of the urban type, villages of the Kyiv region: economic-geographical directory*. Kyiv. [In Ukrainian].
[Доценко А. І. Міста, селища та села Київщини: економіко-географічний довідник. Київ, 2015. 117 с.]

2. *Investment passport of settlements of the Kalynivsky settlement council of Brovarsky district of Kyiv region for 2015*. URL: http://kalynivka.in.ua/articles_info.php?ss=5&art=532&q=1 [In Ukrainian].
[Інвестиційний паспорт населених пунктів Калинівської селищної ради Броварського району Київської області на 2015 рік. URL: http://kalynivka.in.ua/articles_info.php?ss=5&art=532&q=1]
3. Manshylina T. I. (2015). *Human-geographical studies of the development of satellite towns and suburban area of Kyiv*. Manuscript. Thesis for a degree of candidate of geographical sciences in specialty 11.00.02. Economic and social geography. Kyiv. [In Ukrainian].
[Маншиліна Т. І. Суспільно-географічне дослідження розвитку міст-супутників та приміської зони Києва: автореф. дис. ... канд. геогр. наук: 11.00.02, Київ, 2015. 20 с.]
4. Mezentsev K. M., Mezentseva N. I., Brade I. (2011). *Migration aspects of the development of urbanized regions in Ukraine. Regional problems of Ukraine: Geographic analysis and the search for solutions*. Collection of scientific works. Kherson, 205-210. [In Ukrainian].
[Мезенцев К. М., Мезенцева Н. І., Браде І. Міграційні аспекти розвитку урбанізованих регіонів в Україні // Регіональні проблеми України: Географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Зб. наук. праць. Херсон, 2011. С. 205-210.]
5. *New buildings of the Kyiv region*. URL: <http://novostroyki.lun.ua/uk/> [In Ukrainian].
[Новобудови Київської області. URL: <http://novostroyki.lun.ua/uk/>]
6. *A perspective plan for the formation of territories of communities in the Kyiv region. A list of capable territorial communities*. Order of Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 18, 2015 № 1206-p. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1206-2015-p=n8> [In Ukrainian].
[Перспективний план формування територій громад Київської області. Перелік спроможних територіальних громад / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2015 року № 1206-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1206-2015-p=n8>]
7. *Territory zoning plan and adjustment of the master plan settlement of the urban type of Gostomel, Kyiv region*. (2017). Explanatory note // State Enterprise Scientific Research and Design Institute of Urban Development. Volume 1. Access: URL: <http://gostomel-rada.gov.ua/attachments/article/2314/pdf>. [In Ukrainian].
[План зонування території та коригування генерального плану селища Гостомель Київської області. Пояснювальна записка // ДП "НДПІ містобудування". Том 1. Київ, 2017. 112 с. URL: <http://gostomel-rada.gov.ua/attachments/article/2314/pdf>]
8. Solohub Yu. I. (2009). *Urban settlement in metropolitan area: human-geographical studies*. Manuscript. Thesis for a degree of candidate of geographical sciences in specialty 11.00.02. Economic and social geography. Kyiv. [In Ukrainian].
[Сологуб Ю. І. Міське розселення столичного району: суспільно-географічне дослідження: автореф. дис. ... канд. геогр. наук: 11.00.02, Київ, 2009. 23 с.]

Стаття надійшла до редакції 20.07.2017

УДК 911.3:314.14(477:4)

<https://doi.org/10.15407/ugz2017.04.053>

С. О. Западнюк

Інститут географії Національної академії наук України, Київ

ТЕНДЕНЦІЇ ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ НАСЕЛЕННЯ

Мета дослідження – порівняльний аналіз тенденцій поширення захворювань, які є особливо небезпечними для життя населення в Україні, країнах, що межують з Україною, та окремих високорозвинутих країнах ЄС: Норвегії, Фінляндії, Швейцарії. Узагальнено сучасні процеси, що нині відбуваються у медичній сфері України. Простежено тенденції зміни показників захворюваності на вірусний гепатит, СНІД, рак, хвороби системи кровообігу, алкогольні психози, наркоманію, розповсюдженості раку та цукрового діабету за період 1990-2014 рр. Здійснено ранжування досліджуваних країн за середнім арифметичним значенням кожного показника за останні 5 років. Виділено 4 групи країн за особливостями поширення досліджуваних захворювань населення. Новизна дослідження полягає у визначенні місця України серед країн, що межують з нею, та окремих високорозвинутих країн ЄС на основі даних про захворюваність населення на особливо небезпечні недуги за останні 25 років.

Ключові слова: медична географія; захворюваність населення; особливо небезпечні захворювання; тенденції поширення захворювань населення.

© С.О. Западнюк, 2017

ISSN 1561-4980. Укр. геогр. журн. 2017, 4(100)